

Tomas Prenkert okt 2016 (några tillägg juni 2020)

På spaning efter bortglömda plommon

En rapport från projektet "Wodehouse i svensk press",
som Bengt Malmberg och jag driver tillsammans.

Detta är en bearbetad och uppdaterad version av en artikel med samma titel i
Jeeves 2012.

Bengt och jag betraktar nu detta projekt som avslutat. Slutrapporten finns direkt efter denna delrapport på samma hemsida, dvs <https://wodehouseforskning.weebly.com/artiklar.html>.

Bakgrund, hur vi jobbar

Bengt och jag har länge letat efter gamla tidskrifter som innehåller texter av Wodehouse. Dessa publiceringar saknas tyvärr i svenska verkförteckningar, som WodehouseSällskapet och Asplunds. Tidskriftsförlagens arkiv finns tyvärr inte bevarade så det är bara att leta, vilket är en tidsödande syssla. Jag letar bl.a. på antikvariat, men med några lysande undantag vill dessa inte befatta sig med tidskrifter. Jag letar också via internet och har kontakt med några "spanare" som samlar på gamla tidskrifter som hjälper till att hålla ögonen öppna efter Wodehousetexter. Jag har naturligtvis också gått igenom databaser som Svenska tidningsartiklar och Svenska Tidskriftsartiklar. Bengt har bläddrat igenom massor av årgångar av tidskrifter på Carolina.

Den "forskningsmetod" vi använder, kan liknas vid att jag och "spanarna" slänger ut krokar på måfå i de fiskevatten (olika nr av diverse tidskrifter) vi råkar på. När vi på detta sätt fått ett flertal napp i ett och samma vattendrag (samma tidskrift) har Bengt sedan grundligt muddrat igenom hela vattendraget. På detta sätt har vi håvat hem en hel del fina fångster. Det börjar nu bli alltmer glest mellan fynden. Det finns dock många oprövade vatten kvar som mycket väl kan visa sig innehålla rara fiskar. De senaste fynden har vi fått genom Lars-Erik Nygrens undersökning av svensk dagspress. Även om han gått igenom massor av årgångar av massor av dagstidningar så finns det mer kvar att undersöka också här.

Vi har nu gått igenom över 4500 nummer av många olika tidskrifter. Då har vi ändå bara gjort stickprov i tidskrifter som t.ex. Hemmets Journal, Husmodern, Saxons, Vi och Året Runt. Inte heller "spanarna" har rapporterat några fynd i dessa tidskrifter. Detta innebär inte att vi kan utesluta publiceringar där, bara att vi ännu inte funnit några. Sannolikt har vi med vår metod hittat en *stor del* av vad som har publicerats, men vi fortsätter att leta. Givetvis är vi mycket tacksamma för alla tips vi kan få om

Wodehousetexter i svenska tidskrifter! Hör gärna av dig och berätta om du stött på någon sådan.

Våra resultat i sammandrag i alfabetisk ordning efter tidskrift/tidning:

Aftonbladet 1926 - 1927: 2 noveller
Allers Familj-Journal 1912-1949: 5 noveller
All världens Berättare 1945- 1953: 4 noveller
Allt/ Allt i fickformat/ Allt för alla 1946-1954: 7 noveller (två egentligen är sammandrag av romaner)
Bonniers Litterära Magasin 1954: 1 essä
Bonniers Novell Magasin 1929-1939: 24 noveller
Bonniers Veckotidning 1925-1926: 4 noveller
Böckernas Värld 1967-1971: 2 noveller, 1 essä
Det Bästa 1976-1982: 2 noveller;
Fickjournalen 1953: 1 novell
Filmjournalen 1938: 1 novell
Folket i Bild 1941-1961: 2 noveller, 1 essä
Göteborgs Handels- och Sjöfartstidning 1928-1929: 1 roman som följetong
Hemmets Veckotidning 1943-1949: 3 noveller
Hudibras 1947: 1 novell
ICA-kuriren 1985: 2 noveller som "följetong"
Idun 1935-1936: 1 roman som följetong
Julstämning 1982: 1 novell
Nerikes Allehanda 1913: 1 novell
Romantik och äventyr 1925: 1 novell
Röster i Radio-TV 1963: 1 novell
Stockholmstidningen 1922 - 1929: 1 roman som följetong, 1 novell, 1 essä
Svensk Golf 1987: 1 novell
Svenska Dagbladet 1925 - 1959: 2 noveller
Sydsvenska Dagbladet Snällposten 1955: 1 roman som följetong
The Moor (tidskrift för The Baskerville Hall Club of Sweden) 1985: 1 novell
Trivselkväll 1974: 1 novell
Vecko-Journalen 1943: 1 novell
Vecko-Revyn 1939-1944: 1 roman som följetong, 11 noveller
Vårt Hem 1934-1947: 10 noveller
VärldsDeckaren 1952 - 1953: 2 noveller.

Detta innebär 5 romaner som följetonger, och hela 98 noveller/essäer! En detaljerad och uppdaterad lista över allt vi funnit finns hemsidan

<http://www.wodehousebibliografier.nu/tidskrifter>

Översiktlig kronologisk sammanställning:

10-talet: 2 noveller.

20-talet: 2 romaner som följetonger, 12 noveller.

30-talet: 2 romaner som följetonger, 34 noveller.

40-talet: 25 noveller.

50-talet: 1 roman som följetong, 12 noveller.

60-talet: 4 noveller.

70-talet: 3 noveller.

80-talet: 6 noveller.

Det är mycket svårt att idag få möjlighet att läsa dessa gamla tidningar/tidskrifter. Bengt och jag fann att de flesta av dessa tidiga översättningar är högst läsvärda och ville ge andra Wodehouseälskare möjlighet att avnjuta åtminstone en del av dem på svenska. Därför publicerade vi med välvilligt tillstånd från Wodehouse Estate antologierna **Drönarhistorier** 2010 och **Bland lorder och drönare** 2011. Där finns 25 av dessa noveller i nytryck. **OBS! Dessa antologier finns numera endast att köpa antikvariskt!** Den allra tidigast publicerade novellen, i Allers 1912, trycktes också i WodehouseSällskapets årsskrift Jeeves 2012 för att fira att Wodehouse funnits att läsa på svenska i 100 år.

Några iakttagelser och reflexioner:

Vi har hittat texter av Wodehouse i 6 olika dagstidningar och i hela 25 olika tidskrifter, som riktade sig till många olika typer av läsekretsar. Några var typiska familjetidningar, andra främst för kvinnor, ytterligare andra främst för ungdomar, några för litteraturintresserade och några för läsare med specialintressen som golf eller kriminallitteratur. Hans texter måste därför ha nått många olika kategorier av läsare.

Den äldsta texten vi funnit är **Ruth i landsflykt**, som trycktes i ett nummer av Allers Familj-Journal 1912. Stockholmtidningen innehöll en roman som följetong redan 1922 och GHT kom med en följetong några år senare. Detta torde ha inneburit att **många läsare redan på 20-talet stötte på Wodehouse**, inte bara i Stockholm och Göteborg. Under 20-talet trycktes de flesta novellerna i Bonniers Veckotidning och i Bonniers Novell Magasin. Den första av dessa tidskrifter får nog betraktas som ett organ inriktat på "överklassen" (det kan man se t.ex. på annonserna). Den sistnämnda tidskriften har utöver noveller mycket bilder och reportage från filmvärlden, främst Hollywood. Det verkar som om man sökte sin läsekrets bland den tidens bio-besökare. BNM tryckte många noveller av Wodehouse även under 30-talet. Då publicerades också en hel del noveller i familjetidningarna Vårt Hem och Allers. Idun (kvinnotidning) publicerade i mitten av decenniet en roman som följetong, men inga noveller. Från slutet av 30-talet publicerade Vecko-Revyn en roman som följetong följt av många av hans noveller. Vecko-Revyn var under denna tid snarast en familjetidning, även om främsta målgruppen var yngre kvinnor. Under 40-talet förekom hans noveller ofta i familjetidskrifter som Vårt Hem, och Hemmets Veckotidning men också i litteraturtidskriften All Världens Berättare. Därefter förekom hans noveller i diverse olika typer av tidskrifter, men oftast har vi bara hittat hans verk i enstaka nummer av dessa.

Genom tidningarna/tidskrifterna fick Wodehouse STOR spridning! Jag har försökt få fram data om de aktuella tidskrifternas upplagor från denna tid, och lyckats få fram

en del siffror. Jag ger några exempel på upplagestorlekar för år då texter av Wodehouse förekom. Det mest intressanta är siffrorna från 30-talet:

Allers: 1912: över 100000; 1932: 222000; 1936: 199000; 1937: 205000; 1949: 152000

Allt: 1946: 149000; 1950: 116000; 1951: 113000; 1952: 106000; 1953: 102000; 1954: 93000

Hemmets Veckotidning: 1943: 280000; 1948: 356000; 1949: 369000

Vecko-Revyn: 1939: 111000; 1941: 168000; 1942: 206000; 1944: 258000

Vårt Hem: 1934: 211000; 1936: 196000; 1937: 173000; 1938: 182000; 1941: 122000; 1947: 139000

Tyvärr har jag inte lyckats få fram några uppgifter om upplagor för Bonniers Novell Magasin som ju publicerade det största antalet noveller.

Aftonbladets upplaga var under 1926-27 mindre än 30000

GHT:s upplaga i slutet av 20-talet var under 40000

ST:s upplaga var på 20-talet under 100000

SvD nådde på 50-talet en upplaga på 150000.

Dagstidningarna gick alltså ut i mindre upplagor än veckopressen. Dock innebar dessa publiceringar sannolikt att han nådde andra läsekretsar, kanske mer lokaliserade i storstäderna. Det är också många som vittnat om att veckotidningar ofta fick "flera liv": När tidningen var läst i ett hushåll så var det inte ovanligt att den sedan lämnades vidare till ett annat.

Under 1930-40 talen trycktes alltså noveller i ett flertal tidskrifter med upplagor på kring 200000. På 40-talet trycktes ännu fler av hans noveller i tidskrifter av denna storlek och genom Hemmets Veckotidning spreds han så småningom i en upplaga på över 350000 ex! När följetongen trycktes i Vecko-Revyn var upplagan 110 000 ex. Tidskrifterna måste ha nått många läsare som inte tidigare var bekanta med hans böcker, för böckernas upplagor var vid denna tid förhållandevis blygsamma, kanske i storleksordningen 10 000 ex.

De som hade åldern inne att läsa hans noveller på 30- 40-talen bör ha varit födda på 20- 30-talen eller tidigare. Detta gör det svårt att nu få fram "vittnesmål" om möten med Wodehouse i tidskrifter. Bengt och jag har intervjuat de äldsta medlemmarna i WS om detta, men ingen kunde påminna sig att ha läst Wodehouse i en veckotidning. Vi fick däremot några reaktioner av typen: Vi läste inte "veckoblaskor" i mitt föräldrahem.

Att han blev uppskattad och efterfrågad av många bevisas av att många tidskrifter tryckte novell efter novell av honom. Redaktörerna gav läsarna det dessa ville läsa! Vilgot Hammarlings första fina översättningar av romaner utkom under denna tid, t.ex. **Psmith ordnar saken** (1934), **Blixt och dunder** (1935) samt **Åska i luften** och **Tack, Jeeves!** (1936), men deras dåtida upplagor var ändå bara en bråkdel av tidskrifternas. Att Wodehouse under denna tid fick ett så stort genomslag i Sverige var rimligen en sammanlagd effekt av både tidskriftspubliceringar och böckerna. Tidskrifterna hade sannolikt stor betydelse genom att bereda marken för de härliga böckerna. Sannolikt gjorde många svenskar på 30-40-talen sin första bekantskap med

Wodehouse i veckotidningar och fortsatte sedan att läsa hans böcker. I slutet av 30-talet visades också Hollywood-filmen "En flicka i knipa" (med Fred Astaire) på svenska biografer, men filmen var ingen större framgång (vad jag vet).

Översättare

Under 20–30-talen var översättarna i tidskrifterna anonyma. Undantag är Vilgot Hammarling i Vårt Hem och Fulvia Stiernstedt i Aftonbladet. Den tidigaste översättningen av Birgitta Hammar vi stött på är följetongen **Ta fast tjuven!** som trycktes i Vecko-Revyn 1939. Romanen utkom som bok samma år, i samma översättning, men med titeln **Som det anstår en Wooster**. Från mitten av 40-talet började hennes översättningar av noveller från böcker också dyka upp i diverse olika tidskrifter. Ofta är versionerna inte helt identiska med de som tryckts i böcker. Den vanligaste skillnaden är att novellen kortats ner i tidskriften jämfört med boken. Ett exempel är **Ett upp för Cuthbert** som tryckts i Svensk Golf i en ganska rejält förkortad version.

Samma år som romanerna **Farbror Dynamit** (1950) och **Ring på Jeeves** (1954) utkom i bokform i Birgitta Hammars översättningar, så trycktes de också i tidskriften Allt som "Månadens Bok". De var där starkt nedkortade, i stil med månadens bok i Det Bästa. **Farbror Dynamit** har kondenserats från bokens drygt 300 sidor till 15 sidor, och **Ring på Jeeves** har bantats från bokens 240 sidor till 19 sidor! Några kapitel har strukits, andra har sammanfattats till ett kort stycke, men det är ingen tvekan om att det är Birgitta Hammars text som bearbetats i båda fallen. Det finns dock ingen upplysning om ifall det är hon själv eller någon redaktör på Allt som har gjort dessa hårdhänta bantningar. Även om man skurit bort massor av roligheter från originalet så finns en del centrala stycken kvar med i stort sett oförändrade formuleringar. Man måste beundra den redaktör som, speciellt i **Ring på Jeeves**, ändå lyckats att få en någorlunda läsbar text, med en handling som det är möjligt att följa, och som faktiskt har kvar viss Wodehousekaraktär. **Uncle Dynamite** har också publicerats i en kortversion i Liberty 1949, och en jämförelse mellan versionerna i Liberty och i Allt finns på denna hemsida under fliken **ARTIKLAR**. Den svenska kortversionen är inte en översättning av den amerikanska.

En del noveller finns i flera översättningar. Den novell som publicerats flest gånger i tidskrifter är **Uncle Fred Flits By** som tryckts fyra gånger, i tre olika översättningar. Så är den ju också en av höjdpunkterna i Plums hela produktion. Den blev dessutom uppläst i radio 1949 av Gunnar Björnstrand. **The Fiery Wooing of Mordred** har vi hittat i tre olika anonyma översättningar och dessutom finns ju Hammars översättning i **Alla tiders Wodehouse** (1950). Tidiga översättningar av dessa två noveller, hämtade från Vecko-Revyn 1941, finns med i antologin **Drönarhistorier**.

Vi har funnit en hel del exempel på noveller som först översatts av andra, men senare tryckts i bokform i nya översättningar av Birgitta Hammar. Ett intressant fall är **Crime Wave at Blandings**. Med titeln **Våg av brottslighet på Blandings** finns den i **Alla tiders Wodehouse** (1950) i hennes översättning. Vårt Hem tryckte denna novell

redan 1937, dvs. året efter det att originalet först publicerades i Saturday Evening Post, i en översättning av Vilgot Hammarling med titeln **Mästerskyttarna på Blandings**. Denna finns med i antologin **Bland lordar och drönare**. Detta ger möjlighet att jämföra dessa två eminenta översättares arbeten! (Är gjort 2020, se artikel på denna hemsida.) Denna novell finns faktiskt också i en tredje översättning, av Birger Stolpe, publicerad i antologin **Lättsmält** (KF:s förlag) som utkom lite tidigare samma år (1950) som Hammars i **Alla tiders Wodehouse**. Jag har försökt se efter om det anges att Hammar gjort *nyöversättningar*, dvs att man kände till tidigare översättningar, men detta finns inte omnämnt någonstans. Tvärt om så står det på t.ex. på framsidan av Böckernas Värld 1971 nr 7: **för första gången på svenska "MR POTTER PÅ VILOKUR"**, vilket inte är korrekt då en annan översättning publicerats i Aftonbladet redan 1926. Det förefaller som om man på Bonnierhuset antingen hade mycket dålig reda på vad som översatts tidigare, eller också valde att ignorera alla översättningar i pressen?

Jag har inte heller i någon samtida skrift sett uppgifter om att Hammarlings eller Hammars översättningar också publicerats i pressen! Hammars översättning av "The Code Of the Woosters" publicerades ju inte bara som bok utan, i stort sett samtidigt och i mycket större upplaga, som följetong i Vecko-Revyn, men detta omnämns ingenstans i någon text jag hittat, inte av Birgitta Hammar och inte heller av Georg Svensson, som borde känt till detta! Det var kanske så att på bokförlaget Bonniers så ignorerade man alla publiceringar i pressen såsom varande oseriösa per definition oavsett författare och översättare? Det fanns en mycket negativ inställning till "den kolorerade veckopressen" hos många kulturpersoner vilket gjorde att det som publicerades där ignorerades. Denna syn förekom även hos några av de äldsta medlemmarna i Sällskapet som Bengt och jag intervjuat. "Vi läste inte veckoblaskor i vårt hem."

Övrigt

Illustrationer var en självklarhet i de flesta tidskrifterna och illustratörerna är oftast namngivna, till skillnad från översättarna! I tidskrifter från 20-30-talen, exempelvis i BNM, så använde man illustrationer från de engelskspråkiga originalutgåvorna (främst Cosmopolitan, Strand och Saturday Evening Post). Andra tidskrifter valde snart att låta svenska artister illustrera texterna. Några av de härligaste illustrationerna gjordes av Mauritz "Moje" Åslund (i Vecko-Revyn) och Kjell Wiborgh (i Vårt Hem). Titta gärna på "Mojes" och Wiborghs illustrationer i **Drönarhistorier** och i **Bland lordar och drönare**! Enligt min uppfattning så står sig dessa svenska tecknarens verk mycket väl i en jämförelse med de engelska/amerikanska tecknarna. Vi har också hittat tidskriftsillustrationer av så kända artister som Gunnar Brusewitz och Birger Lundquist.

Det är intressant att läsa också annat än Wodehousenoveller i tidskrifterna. Av tidskriftens innehåll kan man t.ex. dra en hel del slutsatser om läsekretsen. Man kan också hitta en del andra intressanta uppgifter. Ett exempel: I novellen **Ukridges olycksfallsförsäkring**, (Cosmopolitan 1923, Vecko-Revyn 1941, samt i **Bland lordar**

och drönare) bygger intrigen på att tidskrifter står för en olycksfallsförsäkring åt sina prenumeranter, givetvis i syfte att locka nya. I ett gammalt nr av Vårt Hem fann jag en annons som visade att denna svenska tidskrift lockade nya prenumeranter på precis detta sätt!

Avslutning på projektet

Idealet vore ju att gå igenom samtliga nummer av samtliga svenska tidningar/ tidskrifter från 1900 och framåt, men detta känns inte möjligt för oss två med en rimlig arbetsinsats.

Vi har fått god hjälp av olika "spanare" vilket vi är mycket tacksamma för! Två spanare jag särskilt vill tacka är Magnus Magnusson som gått igenom många hela årgångar av diverse tidskrifter och Lars-Erik Nygren som i sin forskning gjort kompletta genomgångar av det mesta av den svenska dagspressen.

Det senaste fyndet i veckopressen gjordes den 8/9 2016 då jag vid besök på Holje Antikvariat fick ögonen på en novell i Vecko-Journalen 1943 nr 52, under rubriken DEN BÄSTA NOVELLEN. I oktober 2016 meddelade Lars-Erik Nygren att han hittat romanen Svinhugg går igen som följetong 1955 i Sydsvenska Dagbladet Snällposten.

Det blev med tiden allt glesare mellan fynden och vi har nu inte gjort några nya fynd på flera år. Nu (juni 2020) har vi därför beslutat att betrakta projektet som avslutat.

En slutrapport med titeln "Slutrapport Wodehouse i svensk press 5 juni 2020" finns att läsa i den följande artikeln på denna hemsida.